

הגאון רבי יוסף לייב בלוך זצ"ל ראש ישיבת טלז

שירה

תוכן ומהות השירה אינם מבוררים די צרכם בעולם. סוברים, שאפשר שיהי' משורר גם אדם קטן, שפל אנשים, שכור ובעל תאווה, אשר יקראו לו בדורנו "משורר עממי". אבל באמת ענין השירה הוא דבר נעלה, רם ונשגב, ומשורר באמת צריך להיות אדם גדול, חכם ונבון, בעל נשמה גדולה וטהורה! רק איש כזה יוכל לאמר שירה. ומה שרואים, שיקראו ויכתירו בשם "משורר" אנשים בעלי רוח נמוכה ושפלה, אות הוא על שפל המצב והירידה הגדולה של הדור. הלא בדורות הקודמים היו המשוררים בבני עמנו אנשים גדולים רמי המעלה חכמים וצדיקים, כמו הפלוסוף האלקי רמ"ח לוצטו, ומה גם בדורות קדם. מי זכה לשם משורר? - אנשים בעל רוח נאצלה, כמו ר' שלמה בן גבירול, אשר כל הרואה את שירתו ב"כתר מלכות", יתפעל מחכמתו וצדקתו ומהקדושה הנסוכה שם. קדושים וטהורים כאלה היו משוררינו, ששירתם נשמרה בעם. ועכשיו חושבים, כי אפשר לאדם גם בעל נפש שפלה להיות משורר, אם רק יש לו איזה כח הדמיון, ויש לו הכשרון לבטא דבריו בסגנון יפה, ובלשון מדברת גדולות, אבל באמת אין זו שירה, אלא חקוי וצל של שירה, לבוש חיצוני הדומה לה, לא לזאת יקרא שירה מה שחורזים חרוזים בסגנון של שירה! אלא שירת נפש, היוצאת מלב מלא רגשות נעלות, המרוממות את נפש האדם וממלאות כל חלל הלב, לזאת יקרא שירה! ורק אדם נעלה, גדל המח והלב, מסוגל לזה.

אמנם כפי מה שרואים אנו בתורתנו הק' ומהשקפת חכמינו ז"ל, ענין השירה האמתית הוא עוד יותר רם ונשא ממושגינו אנו בשירה, וזכות מיוחדת דרושה לו לאדם להגיע עדי', ורק ההארה האלקית מכתירתו ומסגלתו לומר שירה.

איתא במד"ר שם: הה"ד "ויאמינו בדבריו ישירו תהלתו", אמר ר' אבהו, אע"פ שכתוב כבר, שהאמינו עד שהיו במצרים, שנאמר ויאמן העם, חזרו ולא האמינו, שנאמר "אבותינו במצרים לא השכילו נפלאותיך". כיון שבאו על הים וראו גבורתו של הקב"ה, היאך עושה משפט ברשעים, כמה דתימא "ותאחז במשפט ידי" ושקע את מצרים בים - מיד "ויאמינו בה", ובזכות האמונה שרתה עליהם רוח הקודש ואמרו שירה, הה"ד "אז ישיר משה ובני ישראל". ואמרו עוד חכמינו ז"ל במדרש שם: "תשורי מראש אמנה" - בשביל האמונה שהאמין אברהם להקב"ה, שנאמר "והאמין בה", זכו ישראל לומר שירה על הים, שנאמר "אז ישיר משה", הוי: "תשורי מראש אמנה". הרי מבואר, כי מעלת רוח הקודש היתה דרושה להם, למען יאמרו שירה, ולזכויות מיוחדות היו זקוקים, כדי להגיע למדרגה גבוהה וקדושה כזו - מדרגת השירה - כי שורש השירה הוא ממקום גבוה וממקור קדוש תנבע.

והנה ענין שירה בא מהתפעלות והתרגשות הנפש, הבאה לרוב ע"י התחדשות, שכשרואה האדם איזה חידוש, שמביאו לידי התפעלות יתירה, נוצרים בו רגשות נפש, המתפרצים לצאת החוצה, והנשמה שואפת להחלץ ממסגרה ומשתפכת בדברי שיר. ולפי זה מובן לנו, כי זה תלוי במדת גדלות האדם, חכמתו והבנתו של האדם, כי רק חכם גדול ומבין מהות כל דבר וערכו, הוא יכול לבוא לידי התפעלות נפשית נכונה ולהגיע עי"ז למצב רוח שירי. וגם אופן ההתפעלות ומדתה תלויים במדת חכמתו והבנתו של האדם. ישנם הרבה דברים, שאינם מביאים את האדם הקטן לידי התפעלות, והחכם מוצא בהם חדוש רב ובא עי"ז להתפעלות הנפש, וכ"כ להפך, לפעמים ישנם דברים, שהאדם הקטן מתפעל מהם הרבה יותר מהאיש החכם, למשל: ההמצאות החדשות בדורות האחרונים הפליאו את אנשי העולם והביאו לידי התפעלות גדולה ועצומה, כמו המצאת הטילפון בשעתה, שעל ידו ידבר איש עם רעהו מרחק רב, ומה גם עכשיו בהמצאת הרדיו, שאפשר להשמיע ולשמוע קול אומר דברים הנמסרים באויר ממרחק רב, וכבר המציאו לצלם ע"י הכח הזה ממרחק אלפי מילין, וחושבין כבר, שקרוב הדבר שימציאו שיוכל אדם לראות את פני חברו ממרחק גדול. המצאות כאלה בעת הופעתן בעולם עשו רושם אדיר והביאו את בני האדם להתרגשות והתפעלות, ובודאי המאמין נתפעל וראה בזה חכמת הבורא, שתקן עולמו בעינים נפלאים כמו אלה, ואפשר

שהביאתו ההתפעלות לידי רגש ושיר. כמובן עכשיו, שהרגלנו כבר בהמצאות חדשות, אין כל המצאה מעוררת השתוממות והתפעלות כ"כ, אבל טרם שהורגלו בזה הביאה כל המצאה את כל איש פשוט לידי התפעלות עצומה. אמנם האנשים הגדולים, - אף שכמובן גם הם התפעלו מהחדוש, אבל התפעלותם לא גדלה כ"כ, לא ראו בזה חדוש עיקרי, רק תולדה מהצטרפות הכחות והענינים השונים, הנמצאים כבר בטבע הרגיל, ובאמת החכם האמתי, המבין כל דבר לאשרו, לא ראה בזה חדוש יותר גדול ממה שרואים אנו בכל יום ויום בטבע היצורים. האם יש דבר נפלא מכח השמיעה והראיה עצמו?! אלמלי לא הורגלנו ולא ידענו מזה מראשית ילדותנו, כמה היינו באים לידי התפעלות ממה שאפשר לו לאדם לשמוע ולראות את חברו, אף בהמצאם במקום אחד, רק הרגילות היא שמסירה מאתנו את ההתפעלות מפלאי הטבע התדירים, אבל האדם הגדול, שיש בכחו להפשיט את עצמו ממאסרי ההרגל, הלא יתפעל ויתרגש יותר ממצאות כחות כאלו בבריאה, ממה שיתפעל לנוכח ההמצאות שהמציאו, כי הלא כל ההמצאות הן רק בזה, שהכירו את הכחות השולטים בעולם ולמדו דעת איך להשתמש בהם ולנצלם לתשמיש העולם וצורך האדם, ומובן כי עצם הכחות ומציאותם הם דברים יותר נפלאים לאין שעור וערך.

אמנם כן, החכם האמתי באמת מתפעל ובא לידי שירה גם מעניני הבריאה, שהוא רואה בכל יום ויום. דוד המלך, נעים זמירות ישראל, התפעל והתרגש מהשמש, הירח והכוכבים, שנראים לפנינו תמיד, כי מכיון שלא נכנע תחת כח ההרגל היו בעיניו כחדשים, כאלו היום נעשו. ונתפעל מחכמת אלקים הנמצאת בבריאה, ופתח בשיר מזמור (תהלים ח') "ה' אדוננו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים", כמה נפלאה חכמתך וגבורתך בכל הארץ, אם אמנם תפארתך אינה בעולם השפל, רק בעולמות עליונים "אשר תנה הודך על השמים", הודך ותפארתך נתונה בשמים ממעל, אשר שם חביון עוזך, בכ"ז נכרת גבורתך בכל הארץ. אין אנו צריכים לחכמה יתירה כדי להכיר חכמת הבורא, הלא כל העולם מכריז על יוצרו, והבירה הנפלאה מעידה על בעל הבירה! ואומר "מפי עוללים ויונקים יסדת עוז למען צורריך להשבית אויב ומתנקם" - היינו, גם לפי המושגים והידיעות של האדם היותר קטן, כמו מושגי עוללים ויונקים, ממה שאנו רואים בחושינו הפשוטים,

מכירים אנו את בורא העולם, וזה נותן לנו עז וחיל לעמד נגד צורריך - אלה הכופרים שונאי ה' - להשבית אויב ומתנקם. כי הלא מהטבע התדיר, הנראה לפנינו יום ויום, רואים אנו גבורתך וגדולתך, "כי אראה שמך מעשה אצבעותיך, ירח וכוכבים אשר כוננת", אכיר אותך ואת גדולתך, מהם ומשאר עיני הבראה והעולם. וע"ז מסיים בסוף המזמור "ה' אדוננו מה אדיר שמך בכל הארץ".

רבי מנחם מקוצק היה אומר: אני נעשיתי חסיד על ידי זקן אחד, שהיה מספר סיפורי מעשיות של צדיקים. הוא סיפר ואני שמעתי.

[אמת ואמונה]

רבי אברהם יעקב מסדיגורא ורבי יצחק אייזיק מקומרנא נודמנו, למקום אחד. אמר לו הקומרנאי לסדיגורי: שמעתי, שכבוד תורתו הוא בעל מעשה, יספר לי כבוד תורתו מעשה. אמר לו הסדיגורי: מעשה אחד אני יודע - מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי.

[ספרן של צדיקים]